

Ortnamnet skrives *in auarstum* år 1346 (*SD* 5, s. 529, or.), *i Agharstum* 1367 (*SRP* n:r 766), *i agastom, agasta* (ack.) ^{18/6} 1427 Sthlm otr. dipl. i RA.

Runföljden 64—87 **hier mn · stanta · stan · (mipli · bua)** har som bekant motsvarigheter på flera andra håll, se U 707. Om **hier**, se U 225 (s. 365). Orden **mipli · bua** ange säkerligen Ågersta-stenens egenskap av gränssten mellan Hummelsta och Ågersta ägor. Före laga skiftet 1856 gick nämligen gränsen »mellan byarna» just där runstenen står, jfr den ovan s. 260 återgivna uppgiften om att stenen har stått »i Gärdzhörnet» som »råaskillnat», samt ägokartan från år 1702; U 706, 723—725 ha haft samma uppgift. Om runstenar som gränsmärken se *Södermanlands runinskrifter*, Inledning § 52 och s. 382 f. (Sö 73).

H. Brix har velat visa, att i Ågersta-stenens inskrift runornas antal är magiskt beräknat. Detsamma försöker Magnus Olsen i *NTfS* 1932 och Hugo Pipping i *SNF* 1933.¹

De två banddjuren, som vardera ringla sig i fyra runda öglor, äro utomordentligt skickligt anpassade efter stenens form. »De på Ågerstastenen som runram brukade djuren äro en friare utveckling av den ornamentik som består av ringlande, i åttor lagda djurslingor och som på Balles tidigare ristningar fyller stenens yta inom ett par efter stenens konturer lagda rundjur eller ett rundat runband av Livstens typ» (v. Friesen, *Runorna*, 1933, s. 213 f.). Om Balles ristningar i Trögd se ovan s. 201.

730. Grillby, Villberga sn.

Litteratur: B 598, L 679. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 4, bl. 18.

Avbildning: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 598).

Runstenen, som länge har varit försvunnen, fanns enligt *Ransakningarna* »Hoos Johan Olofssons Änckia i Grilleby ... i fäagården, Uth medh Mannegårdz Balcken ståendes, på een

¹ Magnus Olsen skriver (a. a. s. 174 f.): »Hvad vi ellers vet om runekunst i oldtiden og den eldste historiske tid gir oss lov til å betrakte de tilsiktede tallforhold, bygget over den eldre og den yngre runerekkes tall, 24 og 16, som noget særdeles vesentlig. I disse tall hadde man alle de 24 — eller de 16 — stavers kraft koncentrert. De var selve stavrekken, løftet op i den oversanselige verden. Der blev de »sendt på vide veier» (Sigdrifumál 18), for å skade eller gagne ved sin trolldomsmakt, der bestod de gjennem tiderne og kunde sikre evig varighet for den gjenstand hvor de blev ristet. Det er denne siste side ved runenes magiske kraft som blir særlig å betone, hvor vi ved den historiske tids begynnelse har å gjøre med en runerekke som så å si har gjemt sig bort inne mellem stavene på en minne-sten. Den som kan runekunsten, skal for eget vedkommende kunne svare ja på Hávamál's spørsmål (str. 144): »Vet du hvorledes man skal riste? vet du hvorledes man skal råde (tyde)?» Og han lar spørsmålet gå videre til enhver som står likeoverfor hans ristning. Det gjelder om å »råde runene», om å finne frem også til det skjulte i innskriften. Kappestrid hører til i runeidretten. Den kyndigste er den sterkeste. Runemesteren skal ha selvfølelse: »stenen skal stå», »råde den som kan, disse runor». Han kan, som på Fyrby-stenen (= Sö 56), tale i direkte ord om sin runekyndighet. Eller han kan prise sitt verk idet han samtidig retter eggende ord til de andre. Det er en sådan henvendelse til andre runekyndige vi leser på ... *Ågersta-stenen* ...» Magnus Olsen delar innskriften i två huvudavsnitt: runföljden 1—63, den prosaiska delen, och 64—123, den poetiska. Dessa båda huvudgrupper uppdelas i vardera två avsnitt på följande sätt: runföljden 1—48 = 48 runor, 49—63 = 15 runor; 64—87 = 24 runor (12 + 12), 88—123 = 36 runor (8 + 8 + 8 + 12). Olsen slutar: »Således har vi atter i en svensk runeinnskrift som inneholder ordet *ryjn*, funnet eksempel på tilsiktede tallforhold. Det skal tilføies at de to innskrifter vi her har behandlet, er de eneste i Sverige hvor dette ord med sannsynlighet er påvist. Dette er en omstendighet som må synes egnet til å bestyrke oss i den opfatning at sådan runekunst her virkelig har kunnet konstateres.» H. Pipping (a. a. s. 9 ff.) har »utan tvekan godtagit det væsentliga av hans (= M. Olsens) undersökningar rörande runristarnas siffermagi». Pipping för sin del finner i Ågersta-ristningen »ett tydligt bemödande att få fram multipler av talet 4». Pipping fäster särskild vikt vid det förhållandet, »att alla sex versraderna ge siffror divisibla med 4». Att detta icke beror på en slump söker Pipping visa genom att räkna runantalet i versrader hörande till ett antal runinskrifter. Pipping sammanfattar sin uppfattning i följande fem punkter: »1. att Balle vid ristandet av Ågersta-inskriften känt sig bunden av ett siffer-system, samt att han för att kunna genomföra systemet 2. tecknat ljudförbindelsen mu med m och 3. låtit **stan** växla med **stain**; 4. att m kan betraktas som en gömd bindruna för **mu** och 5. att a kan betraktas som en gömd bindruna för **ai**.»

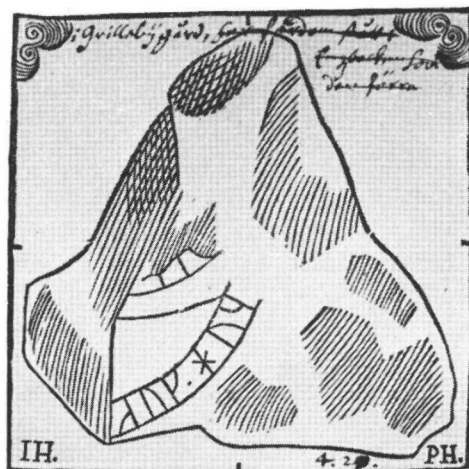

Fig. 162. U 730. Grillby, Villberga sn. Efter B 598.

sijda skrifwin.» Enligt samma källa var stenens höjd 2 alnar och bredden $1\frac{1}{2}$. På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* 4 finnes bläckanteckningen »i Grilleby gård» (B 598 och L 679: »Grilleby gård»).

Endast obetydliga rester av ristning funnos kvar, då Hadorph undersökte stenen. Inskrift enligt B 598:

... - - - - uk · hu -
5

Av inskriften återstod ej tillräckligt för att nu möjliggöra en tolkning.

731. Grillby, Villberga sn.

Litteratur: B 599, L 678. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 4, bl. 18; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 130; S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941—43* (ATA).

Avbildning: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 599).

Enligt *Ransakningarna* fanns denna fragmentariska runsten i »Grilleby Äng», alltså i närheten av U 732. Stenen stod enligt samma källa »Öster ifrån den andra (= U 732) på Siöötegarne» och var »een lijten Steen, 3 qwarter högh öfwer Jorden, på een sijda skrifwin». På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* 4 finnes följande bläckanteckning: »i Grilleby gård Har fordom stått i Engzbackan hoos den förra» (B 599: »Grylleby ängsbacke»; L 678: »Grilleby gård»). Med »den förra» menas uppenbarligen U 732. Stenen har således flyttats från »Grilleby Äng» upp till »Grilleby gård». Där låg fragmentet, när O. Celsius »d. 3 Aug. 1725» besökte platsen, vilket framgår av hans anteckning i F m 60: 1: »Willberga Sochn, Grillby på backan mitt i byn, ett fragment liggande.» Därefter har fragmentet gått förlorat och har ännu icke kunnat återfinnas.

Inskrift (enligt Hadorph och Helgonius):

... · born · lit · raisa ...
5 10

... Biorn let raisa ...

»... Björn lät resa ...»